

MINISTERUL EDUCAȚIEI CERCETĂRII ȘI INOVĂRII

PROGRAMĂ ȘCOLARĂ

INSTRUMENT PRINCIPAL - PIAN

CICLUL INFERIOR AL LICEULUI

Clasa a IX-a

**Curriculum diferențiat pentru filiera vocațională, profil artistic, specializarea muzică
Secția instrumentală - pian**

*Aprobată prin ordin al ministrului
Nr. _____ / _____*

București, 2009

Notă de prezentare

În învățământul vocațional artistic muzical, studiul pianului reprezintă disciplina principală în pregătirea de specialitate a elevilor. În planul cadru de învățământ, această disciplină se predă individual. Prin această programă, se intenționează optimizarea și eficientizarea sistemului de pregătire artistică de specialitate, care să permită evaluarea cu acuratețe a deprinderilor, a cunoștințelor și a competențelor dobândite. De asemenea, prin această ofertă educațională este posibilă conturarea traseelor individuale de evoluție profesională a tinerilor muzicieni-instrumentiști, prin adaptarea repertoriilor și a modalităților de abordare a acestora la particularitățile lor intelectuale, afective și motrice.

Pregătirea de specialitate a elevilor de la profilul artistic, specializarea muzică, presupune valorificarea achizițiilor învățării dobândite prin educația de bază (disciplinele din trunchiul comun), ca modalitate de asigurare a egalității de șanse și de întregire a formării intelectuale, estetice și morale a elevilor.

Curriculumul pentru instrumentele muzicale care se studiază în școlile de profil include următoarele elemente de noutate:

- studiul instrumentului **nu numai ca „adjuvant”**, pentru întregirea culturii generale, cum era considerat în abordarea anterioară, ci **ca un sistem de competențe care includ cunoștințe, abilități și atitudini specifice interpretului cultivat;**
- **pregătirea de specialitate a elevilor**, prin curriculumul diferențiat, **ca mijloc de orientare a acestuia spre trasee ulterioare de pregătire superioară și ca posibilitate de atingere a unui nivel superior de performanță în interpretare;**
- **parcursul repertoriului nu ca un scop în sine, ci ca mijloc pentru atingerea competențelor interpretului și ca element indispensabil desăvârșirii personalității artistului în devenire și a viitorului consumator avizat de artă.**

Acest document reprezintă pentru profesor un instrument de lucru ce permite deplasarea accentului de pe acumulările sterile de cunoștințe, pe utilizarea acestora în practica muzical-instrumentală, de pe caracterul informativ al pregătirii de specialitate, pe cel formativ, aplicativ, centrând procesul didactic pe elev și pe opțiunile sale.

Programa școlară cuprinde:

- *competențe generale* care evidențiază achizițiile învățării, la finalul învățământului liceal, specifice interpretării instrumentale, comune pentru toate instrumentele;
- *competențe specifice și conținuturi*, structurate pentru fiecare an de studiu, particularizate pentru fiecare grupă de instrumente, după cum urmează: pian, instrumente cu coarde, instrumente de suflat, de percuție și instrumente populare. *valori și atitudini*, ca rezultate ale instruirii care nu pot fi definite în termeni de acțiuni sau de comportamente observabile imediat și ușor evaluabile. Acestea reprezintă un rezultat al întregului demers didactic cu specific artistic, la care elevul participă, comune pentru toate instrumentele;
- *sugestii metodologice*, oferite ca sprijin pentru cadrul didactic și se referă la detalieri privind: conținutul învățării, metode, activități și procedee didactice, recomandări cu privire la abordarea repertoriului, precum și sugestii privind evaluarea continuă și sumativă în scopul orientării cadrului didactic în procesul de predare-învățare a unui instrumentului muzical;
- **repertoriul este un mijloc de realizare a competențelor. Parcursul acestuia nu constituie un obiectiv în sine, important fiind progresul elevilor în învățare, progres evident prin urmărirea competențelor demonstrate de aceștia.**

Actuala structură a programei solicită o abordare flexibilă în demersul didactic, a căilor, a metodelor și a mijloacelor adecvate individualității elevului.

Prezenta programă este valabilă și pentru unitățile de învățământ cu predare în limbile minorităților naționale.

COMPETENȚE GENERALE

1. Operarea cu elemente de limbaj specific, în abordarea creațiilor muzicale
2. Valorificarea potențialului creativ în interpretare, operând cu limbajul de specialitate propriu artei muzicale

VALORI ȘI ATITUDINI

- Conștientizarea contribuției muzicii la constituirea fondului cultural comun al societății
- Disponibilitatea pentru receptarea specializată a creației muzicale aparținând fondului cultural național și universal
- Receptivitatea față de diversitatea culturală
- Disponibilitatea de a transfera în viața socială valori estetice autentice
- Manifestarea inițiativei în susținerea propriilor opinii estetice

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

COMPETENȚE SPECIFICE	CONȚINUTURI
1.1. Recunoașterea auditivă (intuitivă) a interpretării după scriitura armonică, de factură tonală	Repertoriu de factură clasică
1.2. Analizarea elementelor de limbaj din textul muzical, corelate cu tehnica instrumentală corespunzătoare	Elemente de limbaj: - tonalități: intonația funcțională - egalizarea tonurilor și a semitonurilor în intonație, ascendent și descendent - ritm, metru, tempo (egalitatea pulsației metrice) - dinamica, nuanțarea naturală etc.
1.3. Descifrarea la prima vedere, a partiturii muzicale utilizând elementele de limbaj specifice	
1.4. Redarea textului muzical corelată cu elemente de tehnică instrumentală, asigurând fluiditatea discursului muzical	Stereotipul dinamic, în execuția textului muzical
2.1. Interpretarea textului muzical, punând în evidență forma acestuia	Elemente de structură a melodiei (motiv-temă) Formele specifice clasicismului: - forma de lied - forma de sonată - rondo - menuet - tema cu variațiuni Mijloace tehnice de expresie: nuanță, accent, cezură, agogică mică
2.2. Redarea lucrării respectând stilul și elementele de tehnică instrumentală	- Tehnici instrumentale și de emisie sonoră (tușeul instrumental): legatto cezuri în interiorul frazei muzicale sostenuto ornamente etc.
2.3. Diferențierea în audiție a diverselor interpretări, în scopul adoptării propriei versiuni	- Audiții comparate
2.4. Corelarea reprezentării auditive a lucrării cu modalitățile de interpretare a acesteia	- Mijloace de expresie - Tehnica instrumentală
2.5. Interpretarea creativă a lucrării, coordonând mijloacele de expresie muzicală	
2.6. Optimizarea propriei interpretări, pe baza analizei reacției publicului	- Audiții, recitaluri, concerte etc. - Cronici de specialitate

LISTA DE CONȚINUTURI

Elemente de limbaj:

- Tonalitatea: intonația funcțională
- Egalizarea tonurilor și a semitonurilor
- Ritm, metru, tempo

Elemente de structură a melodiei:

- motivul
- tema

Forme specifice ale clasicismului:

- lied
- sonată
- rondo
- menuet
- tema cu variațiuni

Tehnici instrumentale și de emisie sonoră:

- legato
- cezura
- sostenuto
- ornamente

Audiții, cronici de specialitate

SUGESTII METODOLOGICE

În clasa a IX-a se continuă dezvoltarea deprinderilor și a cunoștințelor instrumentale și muzicale dobândite anterior de elevul pianist.

În activitatea didactică, se va pune accentul prioritar pe abordarea, în interpretare, a stilului clasic, pornindu-se de la premisa că elevul trebuie să devină capabil de a-și consolida competențe complexe de interpretare specifice acestui stil, necesare inclusiv pentru participarea în competiții de acest gen. Această sugestie nu invită la excluderea din repertoriu a lucrărilor muzicale aparținând altor stiluri, ci subliniază importanța clasicismului, în arta interpretativă.

Dacă în învățământul primar și gimnazial elevii au fost familiarizați cu noțiuni de ordin general – tehnice și interpretative –, în învățământul liceal se vor consolida achizițiile referitoare la tehnica instrumentală și se va urmări un traseu tehnic și interpretativ specific clasicismului. Pe parcursul instruirii, cadrul didactic va avea în vedere dezvoltarea fizică și psihică a tânărului, stabilind strategii didactice adecvate. Se va evita o îndrumare de tip „dresaj”, stimulând implicarea și creativitatea elevului și pe cea a cadrului didactic. De asemenea, de importanță majoră sunt cele două ipostaze ale activității elevului: sub îndrumarea directă a cadrului didactic și în studiul individual.

La vârsta de 14-15 ani, elevul se află în procesul dezvoltării, ceea ce solicită atenție sporită din partea cadrului didactic și adaptarea permanentă a acestuia la specificul acestei dezvoltări. Problemele tehnice vor fi abordate prin studii dar și prin exerciții ajutătoare, nefiind indicată metoda repetării “la infinit” a unor pasaje. Elevul va pune în context expresiv și asimilările de ordin tehnic instrumental.

Referitor la abordarea prioritara a stilului clasic în interpretare, se va insista pe dobândirea unei tehnici adecvate, prin game și studii orientate pe diferite probleme. Tehnica instrumentală nu este un scop, ci un mijloc prin care elevul trebuie să își dezvolte capacitățile de redare fidelă a textului muzical. De aceea, se va insista pe dezvoltarea rezistenței și forței degetelor prin game, studii sau alte modalități de obținere a unei tehnici ce pot contribui constructiv la formarea elevului viitor interpret. Una dintre problemele de ordin tehnic ce persistă chiar și la acest nivel de studiu este de exemplu trecerea degetului 1, asupra căreia trebuie să se insiste deoarece poate periclita execuția uniformă (execuția egală) a gamelor și arpeggiilor prezente cu precădere în repertorii clasice, putând da naștere la accente nedorite și întreruperi în frazele melodice. Din acest motiv se vor alege studii care să faciliteze egalizarea sunetelor și duratelor în succesiunea acestora.

Astfel, în execuția corectă a gamelor și a arpeggiilor, care pot genera accente și rupturi în frazele melodice sau pasaje de virtuozitate, se va insista asupra exersării degetului 1. De asemenea, se vor selecta studii tehnice relevante pentru această problemă: C. Czerny – Studii Op.740 Nr.1, 2, 3, 5, 11, 14, 16 sau M. Clementi – *Gradus ad Parnassum* din culegerea 29 de studii – nr. 1, 2, 4, 6, 7. Se va urmări egalizarea deprinderilor pentru mâna dreaptă și mâna stângă. Neglijarea acestui aspect constituie adesea cauza unor dezechilibre tehnice și muzicale (C. Czerny – Op. 740, Studii Nr. 5, 8, 11 și M. Clementi – *Gradus ad Parnassum*, Nr. 2, 3, 6).

Se va acorda o atenție deosebită studiului *terțelor* – problemă atinsă doar ocazional în anii anteriori, urmărind atacul simultan al degetelor, în ciuda constituției lor inegale (C. Czerny Op. 740 – studiile nr. 4, 10, M. Clementi, *Gradus ad Parnassum*, Nr. 6 (care antrenează și mâna stângă). Acordurile de trei și de patru sunete, lucrate și în mod izolat, sub formă de exerciții, dar și pentru studii (M. Clementi, *Gradus ad Parnassum*, Nr. 24, Czerny, Op.740, Nr. 13), vor facilita consolidarea musculaturii, a tendoanelor și a poziției corecte a mâinii pe claviatură. De altfel, această problemă este prezentă în aproape fiecare studiu, acordurile fiind acompaniamente frecvente. Se va controla o perfectă relaxare și libertate a brațelor, evitându-se rigiditatea articulațiilor.

Octavele, frânte și simultane, fără a constitui încă o problemă tehnică centrală, vor fi studiate cu multă atenție în studii ca Czerny, Op. 740 Nr. 8, Clementi, *Gradus ad Parnassum*, nr. 26 și 28. Această tehnică va fi perfecționată și în următorii ani de studiu, odată cu dezvoltarea fizică a mâinii. Studiul notelor repetate va dezvolta suplețea și viteza în schimbarea degetelor (C. Czerny, Op. 740, Nr. 7, 11, M. Clementi, Nr. 4, 19).

Se va urmări deplasarea pe claviatură cu mișcări suple ale brațelor și a *poignet*-ului (C. Czerny – Op. 740, studii nr. 4, 6, 9, 13, 15, M. Clementi, *Gradus ad Parnassum*, nr. 3, 7, 23, 24). Recomandăm abordarea mai multor studii ce vizează probleme diferite și în același timp complete pentru a evita totuși o concentrare exagerată asupra numai anumitor probleme - concentrare ce poate degenera într-o crispă totală a aparatului pianistic.

O altă problemă de natură tehnică o constituie modul de atac. Se vor studia diferite moduri de atac, cu accent pe cel specific stilului clasic.

Atât primele cunoștințe, cât și tehnica dobândită – în mod special, prin studiile lui C. Czerny – dar și altele - vor contribui la aprofundarea acestui stil. Se vor conștientiza problemele de frazare și de construcție a formei studiate înainte de abordarea sonatelor de referință ale clasicilor vienezi. În această clasă se recomandă investigarea sonatelor care au condus la desăvârșirea formei.

Sonatele aparținând „fiilor lui J. S. Bach” reprezintă un fundament solid care nu poate fi omis din repertoriul pentru pian. Carl Philipp Emanuel Bach - considerat părintele sonatei clasice - deține de asemenea o creație deosebit de importantă pentru formarea interpretării stilului clasic, influențând și creația și educația fratelui său, Johann Christian. Wilhelm Friedemann Bach.. Sonatele lor constituie un punct de plecare pentru studiul formei de sonată, dar și pentru diferite probleme de ordin tehnic- instrumental:

- mâini încrucișate (K. Ph. Em. Bach – Sonata în fa minor Wq 63/6);

- ornamente și pasaje ornamentale etc.

Sonatele lui Baldassaro Galuppi, prin bitematismul evident, se situează în rândul sonatelor clasice, constituind un reper valoros pentru fundamentarea stilului clasic (Sonata în Re, în La, în do).

Sonatele lui M. Clementi pot fi abordate selectându-le pe acelea care nu suprasolicită rezistența tehnică a elevilor (Op. 7, nr. 3 sol minor, Op.20 nr. 2, do diez minor, Op.25 nr. 2. sol major, Op.26 nr. 3 re major) și pe cele ale lui D. Scarlatti și D. Cimarosa. Aprofundarea stilului de interpretare a repertoriului clasic poate fi continuată și în clasele următoare, iar finalitatea acestei recomandări o reprezintă dobândirea de către elev a unei virtuozități interpretative ce îl poate reprezenta la nivel competițional.

Repertoriul nu exclude sonate ale clasicilor vienezi, cadrul didactic selectându-le cu atenție pe cele adecvate particularităților elevilor.

Se va acorda atenție sporită utilizării pedalei, în interpretare pentru evitarea folosirii acesteia uneori în exces sau alteori deloc. Audierea repertoriului prevăzut pentru studiere, în interpretări de referință, constituie un model stimulat, pentru viitorul interpret.

Abordarea în paralel a altor stiluri, precum romantic, modern sau românesc contribuie de asemenea la stimularea sensibilității, creativității dezvoltarea simțului ritmic și al spontaneității în execuție, oferind posibilitatea abordării în cadrul orelor și a *improvizației - ca element de noutate în studiul instrumental*.

Pentru a veni în ajutorul profesorului în mod concret, exemplificăm câteva activități ce contribuie la atingerea competenței 2.5. Una din activitățile căreia trebuie să i se acorde o atenție specială este memorizarea textului muzical. Proces psihic complex, interpretarea din memorie reprezintă o etapă esențială în cadrul pregătirii instrumentale. Recomandăm în acest sens, ca un prim episod în memorizare să îl constituie aplicarea metodei solfegierii a temelor. Acestea pot contribui la fixarea în auzul interior a temelor din discursul muzical. Totodată, memorizarea textului nu trebuie să devină un scop în sine care să „robotizeze” elevul ci să-l ajute să se elibereze de „stresul partiturii” ca să poată reda întregul său potențial interpretativ.

Profesorul are un rol esențial în depistarea elevilor capabili de performanță și în îndrumarea lor competentă, pentru obținerea unui nivel interpretativ competitiv pe plan național și internațional. Pentru aceasta, cadrul didactic trebuie să dovedească disponibilitate pentru pregătirea continuă, prin toate mijloacele oficiale, media,etc., să participe activ la diferite acțiuni, competiții și alte forme de pregătire și formare profesională continuă, finalizând demersul prin adaptarea și implicarea sa responsabilă în pregătirea pentru performanță a elevilor, determinând eliminarea riscului promovării falselor valori.

Discuțiile profesor-elev, audițiile comparate, precum și consultarea unor articole muzicale de specialitate contribuie la dezvoltarea spiritului critic și la formarea unei opinii proprii. Elevul va fi susținut și stimulat în aparițiile sale publice, care constituie situații de verificare elementelor asimilate, dar și a comportamentului său scenic.

În acest document, repertoriul are valoare de sugestie, rămânând la latitudinea cadrului didactic să propună alte repertorii, ținând cont de particularitățile de dezvoltare fizică, psihică și **intelectuală** a elevilor, astfel încât elevii să dobândească și să-și consolideze imaginea de ansamblu asupra stilului studiat, de la începutul acesteia.

În evaluarea performanțelor elevilor, vor fi utilizate criteriile precum: fidelitatea redării textului muzical scris, coerența discursului muzical și modul de redare a stilului și a caracterului operei muzicale, nivelul de dezvoltare a deprinderilor tehnico-instrumentale și originalitatea transmiterii mesajului operei muzicale.

În vederea unei mai bune organizări a procesului de predare-învățare-evaluare și pentru orientarea cadrelor didactice în elaborarea proiectării didactice, propunem următoarea rubrică:

Liceul:

Elev...../Clasa..... /Nr. de ore săpt....

Disciplina:

Anul școlar.....

Profesor:.....

Competențe specifice	Conținuturi (detalii)	Activități de învățare	Resurse	Evaluare	Observații

Pentru o mai flexibilă selecție datorată specificului învățământului vocațional, prezentăm trei modele de structuri ale desfășurării activității didactice propriu-zise:

Model A

Etapale lecției	Obiective operaționale	Activități de predare	Strategii didactice	Activități de învățare	Instrumente de evaluare	Observații
-----------------	------------------------	-----------------------	---------------------	------------------------	-------------------------	------------

Model B

Etapale lecției	Obiective operaționale	Conținuturi esențiale	Strategii didactice	Sarcini de predare-învățare-evaluare	Observații
-----------------	------------------------	-----------------------	---------------------	--------------------------------------	------------

Model C

Etapale lecției	Obiective operaționale	Strategii de predare Activitatea cadrului didactic	Strategii de învățare Activitatea elevului	Strategii didactice utilizate	Instrumente de evaluare	Obsevații
-----------------	------------------------	---	---	-------------------------------	-------------------------	-----------

REPERTORIU (SUGESTII)

Game majore și minore cu diezi și bemoli executate pe patru octave, la octavă, terțe, sexte și decime în mișcare paralelă și mișcare contrară. Arpegii mici și mari (cu răsturnări) pe patru octave în mișcare paralelă. Acorduri de patru sunete în mișcare paralelă și mișcare contrară.

K. Czerny: Studii op. 740- caiet I și II

J. B. Cramer: Studii – caiet II

M. Clementi: Gradus ad Parnassum

D. Scarlatti: Sonate

Fiii lui Bach: Sonate

J. Haydn: Sonate

W. A. Mozart: Sonate-K.V 280 în Fa, K.V 282 în Mi bemol, K.V. 283 în Sol, K.V. 332 în Fa, K.V.570 în Si bemol

L. van Beethoven: Sonate – op. 2 nr. 1, op. 10 nr. 1, op. 10 nr. 2, op. 14 nr. 1, op. 14 nr. 2

Notă

Deoarece repertoriul pianistic este vast, se pot selecta și alte creații de valoare, care să contribuie la dezvoltarea muzicală și tehnică a elevului.

Un repertoriu mai dificil sau aparținând altor stiluri se va aborda în urma unor analize atente, profesorul fiind responsabil pentru alegerea făcută.

Autorii programei școlare:

Prof. dr. Lucia Crinela Gorgăneanu (coord.)	Centrul Național pentru Curriculum și Evaluare în Învățământul Preuniversitar – MECI
Prof. dr. Monica Noveanu	Liceul de Muzică <i>Sigismund Toduță</i> , Cluj Napoca
Prof. univ. dr. Lavinia Coman	Universitatea Națională de Muzică, București
Prof. Marin Pânzaru	Colegiul Național de Artă <i>Octav Băncilă</i> , Iași
Prof. Iuliana Cârlig	Colegiul de Artă <i>Regina Maria</i> , Constanța

Consultanți pe probleme de curriculum:

Lect.univ. dr. Firuța Tacea	Facultatea de Pedagogie și Științele Educației, Universitatea București
Prof. Cornelia Dumitriu	Centrul Național pentru Curriculum și Evaluare în Învățământul Preuniversitar – MECI